

§ 166. [Põhiseaduse muutmise Riigikogu neljaviidendikulise häälteenamusega]

Otsus põhiseaduse muutmise seaduse eelnõu käsitlemiseks kiireloomulisena võetakse vastu Riigikogu neljaviidendikulise häälteenamusega. Põhiseaduse muutmise seadus võetakse sel juhul vastu Riigikogu koosseisu kahekolmandikulise häälteenamusega.

Autor *Uno Lõhmus*

- 1 Sellist põhiseaduse muutmise viisi varasemad põhiseadused ette ei näinud. 1920. a põhiseaduse eelnõu arutamisel põhiseaduskomisjonis pakkus selle viisi kaalumiseks Riigikohus ning seda toetas Asutava Kogu liige Hugo Kruusner, kuid ettepanek toetust ei leidnud (vt ptk sissejuhatuses komm. 37).
- 2 Põhiseaduse muutmise nimetamine kiireloomuliseks on mõneti eksitav. Muutmise viisi sisuks on Riigikogu ühele koosseisule antud õigus muuta põhiseadust, kui muutmise ettepanek leiab rahvasaadikute hulgas suure toetuse. Adamsi töörühma eelnõu põhiseaduse muutmist kiireloomulisena ei pakkunud. Raidla töörühma eelnõu andis Riigikogule õiguse muuta põhiseadust, kui selle poolt hääletab vähemalt kaks kolmandikku Riigikogu koosseisust. Põhiseaduse muutmise menetlemiseks nägi Raidla töörühm ette kaks lisatingimust. Eelnõu tuli avaldada vähemalt kolm kuud enne esimest lugemist Riigikogus ning esimese ja teise lugemise vahel pidi olema vähemalt üks kuu.
- 3 Tingimused põhiseaduse muutmiseks Riigikogus ühe koosseisu poolt pakkus redaktsioonitoimkond. Kui 3. veebruaril 1992 eelistas redaktsioonitoimkond kaheetapilise hääletamise korral põhiseaduse kiireloomulisena muutmise otsuse tegemiseks neljaviidendikulist häälteenamust ja muutmiseelnõu vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu kolmeviidendikulist enamust¹, siis Põhiseaduse Assamblee 24. istungiks 6. veebruaril 1992 oli redaktsioonitoimkond arvamust muutnud. Hänni selgitas sel istungil, et eelnõu enda vastuvõtmiseks on vaja Riigikogu kahekolmandikulist häälteenamust, sest redaktsioonitoimkond leidis, et kahekolmandikuline häälteenamus peaks olema see, mis tagab ühelt poolt põhiseaduse vajaliku stabiilsuse, kuid teiselt poolt võimaldab küpsenud ühiskondliku vajaduse korral põhiseadust siiski muuta.²
- 4 Tähelepanu tuleb osutada kommenteeritavas paragrahvis kasutatud sõnastusele. Nimelt ei nõua põhiseaduse muutmise kiireloomulisena käsitlemise otsus Riigikogu koosseisu neljaviidendikulist häälteenamust ehk 81 Riigikogu liikme poolthäält. PSRS § 3 järgi tähendab neljaviidendikuline häälteenamus, et poolt hääletab neli korda enam kui vastu. Põhiseaduse Assamblee 30. istungil 10. aprillil 1992 tekitas neljaviidendikulise häälteenamuse määratlus omajagu segadust, kuid selle juurde siiski jääd³. Riigikogu 81 liikme poolthäält on põhiseaduse muutmise eelnõu käsitlemiseks kiireloomulisena vaja üksnes siis, kui Riigikogus võtavad hääletamisest osa kõik 101 saadikut, kellest 20 hääletavad eelnõu vastu.
- 5 Põhiseadus ei sätesta Riigikogu liikmete minimaalset arvu selleks, et Riigikogu saaks arutada põhiseaduse muutmise eelnõu. Seadusega on määratud Riigikogu otsustusvõimelisus Riigikogu täiendava ning erakorralise istungjärgu korral, kus kohal peab olema

¹ RA, ERA.RA-2324.1.25,1 180, Redaktsioonitoimkonna 03.02.1992 protokoll.

² V. Peep (toim). Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee. Koguteos. Tallinn: Juura 1997, lk 766–767.

³ Samas, lk 1064–1066.

üle poole Riigikogu liikmetest (RKKTS § 76). Seetõttu võib neljakordne häälteenamus selleks, et otsustada käsitleda põhiseaduse muutmise eelnõu kiireloomulisena, olla arvu-
liselt üsna väike. Põhiseaduse muutmise eelnõu vastuvõtmiseks on aga vaja 68 Riigikogu
liikme poolthäält. Põhiseaduse muutmise eelnõu vastuvõtmise saab igal juhul nurjata
21 Riigikogu liiget.

- 6 Põhiseaduse rakendamise seadus nägi ette erikorra põhiseaduse muutmiseks põhiseaduse
rahvahääletusel vastuvõtmisele järgneva kolme aasta jooksul. Sel perioodil oli Riigikogul
õigus teha põhiseaduses muudatusi kiireloomulisena kahekolmandikulise häälteenamu-
sega. Otsus põhiseaduse muutmise eelnõu käsitlemiseks kiireloomulisena oli võimalik
vastu võtta poolthäälte enamusega (PSRS § 8). Sellise erandi tegemisel võeti kuulda välis-
ekspertide arvamusi, kes avaldasid kartust, et uued institutsioonid võivad alguses mitte
käivituda. Põhiseaduse muutmist lihtsustatud korras ei kasutatud kordagi.
- 7 Kiireloomulisena on põhiseadust muudetud ühel korral. 7. oktoobril 2002 algatasid
50 Riigikogu liiget PS § 156 lg 1 muutmise. Eelnõu nägi ette kohaliku omavalitsuse
volikogu valimisperioodi pikendamise kolmelt aastalt neljale. Eelnõu poolt hääletas
91 Riigikogu liiget. Põhiseaduse muudatus jõustus 17. oktoobril 2005.⁴

⁴ RT I 2003, 29, 174.